

Ефективна економіка № 8, 2016

УДК: 334.7

*М. І. Макаренко,
д. е. н., професор, професор кафедри міжнародної економіки,
Сумський державний університет, м. Суми
В. І. Литвиненко,
Магістр, АТ «Райффайзен Банк Аваль», м. Суми*

ВПЛИВ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ОФШОРНИХ ЗОН НА МІЖНАРОДНИЙ РУХ КАПІТАЛУ

*М. І. Makarenko,
D.Sc. (Economics), Professor, Professor of International Economics Department, Sumy State University, Sumy city
V. I. Lytvynenko,
Master, JSC "Reiffeisen Bank Aval", Sumy City*

THE INFLUENCE OF OFFSHORE AREAS TAXATION ON INTERNATIONAL CAPITAL FLOWS

В даній статті розглянуто офшорні зони з погляду сучасної світової економіки. Досліджено географічну структуру фінансових потоків із урахуванням пільгових умов різних офшорних зон. Проаналізовано інвестиційний зв'язок між основними країнами-інвесторами та офшорними юрисдикціями, а також вплив податкової системи офшорів на залучення інвестицій за допомогою методу кореляційного аналізу. У результаті виявлені зв'язки між країнами донорами та реципієнтами інвестицій. виявлені чіткі зв'язки між інвестиційними потоками офшорних зон та найбільшими економіками світу.

Запропонована класифікація офшорних зон за критерієм напрямку формування офшорного інвестиційного капіталу. Звідси виділяється азійсько-тихоокеанський та європейський інвестиційний капітал конкретних офшорних зон, що можна пояснити специфічними умовами ведення бізнесу та приховування капіталів на їх території.

In this article the authors considered the offshore zones in terms of modern world economy. Studied the geographical structure of financial flows, taking into account various favorable conditions offshore. Analyzed investment relationship between investor countries and offshore jurisdictions and the impact of the tax system for attraction offshore investment by the method of correlation analysis. As a result it was revealed a clear link between investment flows of offshore zones and world's largest economies.

Authors proposed classification criteria for offshore zones towards the formation of an offshore investment capital. It released the Asia-Pacific and European investment capital of concrete offshore zones, what we can explain by specific business conditions and capital conceal on their territories.

Ключові слова: офшор, оподаткування, податки, податкова база, капітал, інвестиції.

Key words: offshore, taxation, taxes, tax base, capital, investments.

Постановка проблеми. Податкове планування є однією з найбільш важливих складових у діяльності будь-якої фірми. Тому потреба в мінімізації податків властива всім фірмам і корпораціям. Актуальність теми полягає в тому, що офшорні зони з кожним роком набирають вагу в формуванні міжнародних фінансових потоків. Наслідком цього стає необхідність посилення державного контролю за рухом капіталу, міждержавного співробітництва в сфері регулювання відносин з офшорними зонами тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема офшоризації аналізується в публікаціях вітчизняних фахівців - Урусової О.А., Шумилової Т.Е., Матусевич А.П. Такі вчені як Чудесова Г.П., Шатілова Е.Е. та Кутаков Р.Б. розглядають появу офшорних зон у світовій практиці крізь призму недосконалості національних законодавчих баз.

Незважаючи на широку популярність проблеми офшорних зон, залишаються невирішеними проблеми регулювання їх діяльності на міжнародному рівні. Потребує деталізації також питання координації міждержавної взаємодії в налагодженні регіонального регулювання процесів офшоризації.

Мета дослідження полягає в більш чіткій і всебічній характеристиці перспектив міжнародного руху світового капіталу, аналізу та пошуку рішень для створення оптимальних умов щодо залучення іноземних інвестицій, дослідженні регіональних особливостей руху капіталу.

Виклад основного матеріалу. Офшор (від англійського offshore - "поза берегом", "поза межами") - фінансовий центр, що залучає іноземний капітал шляхом надання спеціальних податкових та інших пільг іноземним компаніям, зареєстрованим в країні розташування центру. Це один з найвідоміших і ефективних методів податкового планування. Основою цього методу є особливості законодавства деяких країн, які частково або повністю звільняють від оподаткування компанії, що належать іноземним особам [1].

Найчастіше офшорна зона створюється там, де слабо розвинена економіка, та інших можливостей для залучення іноземного капіталу немає. У світовій практиці виділяють офшорні зони підвищеної репутабельності та офшорні зони в невеликих державах зі слабorozвиненими економіками. Як правило, офшори підвищеної репутабельності відрізняються від інших тим, що в них встановлюються податки на прибуток і більш високі пороги сум первинного внеску і платежів за реєстрацію [2].

Виходячи з Розпорядження КМУ від 23.02.2011 «Про перелік офшорних зон», національне законодавство виділяє перелік офшорних територій, до якого входять більшість острівних країн Карибського басейну, а також Беліз, Бахрейн, Андорра, Гібралтар, Монако, деякі країни Океанії, Мальдіви [3]. Прикметним фактом є те, що українське законодавство не розглядає Кіпр, Швейцарію, Панаму, Сінгапур і Гонконг як офшорні зони. Причому, Кіпр і Панама останні кілька років як виключені з переліку офшорів, незважаючи на те, що якраз в цей період ініціювалася «боротьба» з офшорними зонами в Україні [4].

Події 2016 року спровокували нову хвилю законотворчих проєктів в сфері офшорної проблематики. Були прийняті закони №4380 и №4381, які фактично дискримінують офшори та вводять мито на інвестиції в «податкові гавані». Проте експерти зазначають, що дані закони потребують низки поправок, адже можуть принести й негативні наслідки для українського бізнесу. Закони не розкривають всебічно поняття «офшор», що призведе до того, що український бізнес буде виводити капітал на ті території, які українським законодавством не вважаються офшорними зонами [5].

Респектабельні офшорні зони характеризуються вищими податками та іншими платежами в порівнянні із офшорними зонами слабorozвинених країн. Для порівняння основних характеристик офшорних юрисдикцій наведемо дані таблиці 1.

Таблиця 1. Характеристика офшорних зон [6]				
Країна	Щорічний податок	Початковий декларований капітал, USD	Плата за реєстрацію, USD	Річне обслуговування (податки), USD
Кіпр	+	1 000	2 200	1 300
Гонконг	+	10 000	1 950	1 600
Сінгапур	+	-	2 400	2 000
Люксембург	+	12 000	10 250	10 120
Сейшели	+	100 000	950	800
Беліз	+	50 000	1 000	800
Британські Віргінські острови	+	50 000	1 300	890
Маршалові острови	+	50 000	1 300	900
Панама	+	10 000	1 490	990
Сент-Кітс та Невіс	+	100 000	2 100	1850

У структурі ВВП кожної країни питома вага залучених інвестицій варіюється досить сильно. Розрахувавши даний коефіцієнт можемо прослідкувати привабливість економіки країни для інвесторів (в тому числі і виявити офшорні зони на основі економічних розрахунків) не заглиблюючись в деталі, чи надходили прямі іноземні інвестиції (ПІІ) до фінансового сектору чи до виробничого сектору економіки.

Таблиця 2. Відношення залучених ПІІ до ВВП офшорних зон та найбільших економік світу % [7]					
	2010	2011	2012	2013	2014
Офшорні території					
Британські Віргінські острови	5308,59	5608,72	6378,70	7946,20	-
Кайманові острови	612,08	266,50	441,66	200,62	300,86
Ліберія	21,27	41,91	44,28	66,01	64,12
Люксембург	39,08	76,33	31,23	17,28	50,30
Гонконг	25,36	36,16	38,65	28,45	27,79
Сінгапур	12,62	23,77	18,96	22,12	22,40
Сейнт Вінсент та Гренадини	16,44	14,30	12,68	16,62	17,60
Сейнт Кітс та Невіс	19,06	16,58	14,85	12,31	14,08
Багамські острови	11,31	14,77	19,69	13,35	13,49
Панама	5,21	10,07	10,00	7,96	11,49
Барбадос	5,62	6,82	16,81	11,38	8,19
Беліз	8,13	6,95	6,39	12,50	5,63
Домінікана	8,82	5,16	2,87	4,65	3,63
Кіпр	14,83	3,32	9,59	5,52	2,45
Бермудські острови	-1,21	4,01	-4,64	0,85	0,97
Швейцарія	5,62	6,34	4,00	1,61	-0,80
Країни з високим рівнем оподаткування					
Канада	1,66	1,76	2,23	2,36	3,43
Австралія	2,70	2,78	4,29	3,55	3,29
Нідерланди	4,85	-0,94	2,53	1,26	3,06
Іспанія	0,72	2,88	1,95	1,94	2,89
Норвегія	4,39	4,05	4,20	3,33	1,83
Великобританія	3,46	2,16	2,08	1,85	1,46
Швеція	2,49	0,03	2,41	3,12	1,46
США	0,99	1,32	1,43	0,98	1,11
Італія	0,95	0,45	1,56	0,00	0,80
Німеччина	0,72	1,99	1,63	0,39	0,74
Франція	0,92	1,31	1,38	0,96	0,18
Японія	0,24	-0,02	-0,03	0,03	0,05
Фінляндія	0,30	3,11	0,97	1,68	-0,41
Бельгія	12,88	16,33	23,14	-6,26	-0,47
Країни з середнім рівнем оподаткування					
Росія	2,99	2,83	2,90	2,49	3,70
Бразилія	1,60	2,26	2,69	2,90	2,85
Україна	4,11	4,76	4,41	4,44	2,05
Індія	2,66	1,61	1,88	1,29	1,47
Китай	1,86	1,93	1,70	1,45	1,33

Виходячи з даних таблиці 2, можна сказати, що показник відношення ПІІ до ВВП досить чітко диференціює країни з різним рівнем оподаткування. Зокрема, найбільш низький показник в офшорних територіях. Причому, якщо у більшості країн він коливається в діапазоні 0 - 10%, то у таких офшорів як Британські Віргінські острови та Кайманові острови даний показник перевищив 500%.

Країни з високою базою оподаткування відрізняються низьким рівнем даного коефіцієнта. Але, незважаючи на це, у Норвегії та Швеції, які вважаються рекордсменами за рівнем оподаткування, даний показник більше 1%. З чого робимо висновок, що не лише податки формують інвестиційний клімат навіть у розвинених країнах, де політичний фактор зводиться до мінімуму.

Виходячи з розрахованого показника, можна помітити, що його значення істотно нижче у Белізу, Домінікани, Кіпру, Бермудських островів і Швейцарії, ніж у інших офшорних зон. Крім того, вони в дослідженому періоді носили нестабільний характер і мали знижувальний тренд. Тому, можна зробити висновок про значні наслідки кризи 2008-2009 рр. для фінансового сектора даних країн. Розглянемо податкові бази офшорних зон з точки зору класифікації на 3 групи: корпоративні податки, непрямі податки, а також індивідуальні податки.

Таблиця 3. Корпоративні, непрямі та індивідуальні податки деяких офшорних зон [8]					
	2009	2010	2011	2012	2013
Корпоративні податки з прибутків, %					
Кайманові острови	0	0	0	0	0
Багамські острови	0	0	0	0	0
Бермуди	0	0	0	0	0
Кіпр	10	10	10	12,5	12,5
Гонконг	16,5	16,5	16,5	16,5	16,5
Сінгапур	17	17	17	17	17
Швейцарія	18,75	18,31	18,06	18,01	17,92
Панама	27,5	25	25	25	25
Барбадос	25	25	25	25	25
Люксембург	28,59	28,8	28,8	29,22	29,22
Непрямі податки, %					
Кайманові острови	0	0	0	0	0
Гонконг	0	0	0	0	0
Багамські острови	0	0	0	0	0
Бермуди	0	0	0	0	0
Сінгапур	7	7	7	7	7
Панама	7	7	7	7	7
Швейцарія	7,6	8	8	8	8
Люксембург	15	15	15	15	15
Барбадос	15	17,5	17,5	17,5	17,5
Кіпр	15	15	17	18	19
Індивідуальні податки, %					
Кайманові острови	0	0	0	0	0
Багамські острови	0	0	0	0	0
Бермуди	0	0	0	0	0
Гонконг	15	15	15	15	15
Сінгапур	20	20	20	20	20
Панама	25	25	25	25	25
Барбадос	35	35	35	35	35
Кіпр	30	35	35	35	35
Швейцарія	40	40	40	40	40
Люксембург	39	42	41,34	41,34	43,6

З перерахованих вище даних бачимо, що в деяких країнах спостерігалосся незначне підвищення податків. Зокрема, Люксембург підняв податки за всіма трьома категоріями: були підвищені корпоративні податки з 28,59% до 22,22%, непрямі податки - з 15% до 19%, індивідуальні податки - з 39% до 43,6%. Також можна відзначити Швейцарію, де були підвищені непрямі податки з 7,6% до 8% з паралельним зниженням корпоративних податків - з 18,75% до 17,92%. Решта офшорів характеризувалася стабільними податками.

Відзначивши стабільність податків в офшорах, необхідно сказати про загальносвітові тенденції щодо регулювання податків. Так, непрямі податки в період 2009-2013 рр. збільшилися в країнах Океанії, Африки та Європи. Зниження податків даної групи відбулося в країнах Латинської Америки. Разом з цим, корпоративні податки знизилися у всіх регіонах, окрім країн Африки, а індивідуальні податки підвищилися у всіх регіонах світу.

Для того, щоб дослідити вплив найбільших країн-інвесторів, а також України, на нагромадження капіталів в офшорних зонах, використаємо кореляційний аналіз. Для цього скористаємося статистичними даними щодо ППІ, які надходили з найбільших економік світу, а також щодо ППІ, які були залучені до офшорів.

Таблиця 4. Кореляційний зв'язок між ППІ закордон найбільших країн-інвесторів та залученими ППІ до офшорів [7]											
	Китай	Франція	Німеччина	Італія	Японія	Корея	Нідерланди	Росія	Україна	Велика Британія	США
Багамські острови	0,02	0,49	0,67	0,85	0,29	0,29	0,19	0,28	0,17	0,66	0,3
Барбадос	0,52	-0,01	0,31	0,43	0,68	0,7	-0,31	0,56	0,37	0,29	0,57
Беліз	0,03	0,33	0,09	0,09	0,34	0,08	-0,2	-0,17	0,75	0,31	0,13
Британські Віргінські острови	0,95	-0,57	-0,13	-0,15	0,85	0,87	-0,7	0,89	0,51	-0,25	0,71
Кайманові острови	-0,22	0,76	0,42	0,73	0,07	-0,11	0,09	0,04	-0,07	0,71	0,25
Гонконг	0,84	-0,28	0,3	0,2	0,7	0,94	-0,31	0,81	0,49	-0,07	0,53
Кіпр	-0,13	0,46	0,2	0,22	-0,08	-0,09	-0,16	-0,13	-0,29	0,25	0,19
Домінікана	-0,37	0,86	0,25	0,52	-0,03	-0,35	0,27	-0,26	0,27	0,63	-0,06
Ліберія	0,91	-0,75	-0,18	-0,35	0,77	0,81	-0,59	0,77	0,49	-0,46	0,45
Люксембург	0,43	-0,49	-0,27	-0,5	0,11	0,21	0,02	0,32	-0,16	-0,78	-0,16

Панама	0,82	-0,62	0,05	-0,03	0,71	0,78	-0,38	0,89	0,25	-0,3	0,47
Сейнт Кіттс та Невіс	0,18	0,64	0,4	0,65	0,43	0,2	0,22	0,34	0,4	0,46	0,14
Сент Вінсент та Гренадіни	0,5	0,18	0,24	0,33	0,69	0,48	-0,39	0,58	0,52	0,26	0,61
Сінгапур	0,67	-0,63	0,31	-0,1	0,39	0,81	-0,52	0,62	0,27	-0,2	0,54
Швейцарія	-0,1	0,44	0,72	0,37	-0,24	0,13	0,02	-0,08	-0,12	0,27	0,22
ОАЕ	-0,36	0,43	0,24	0,59	0,11	-0,25	0,27	-0,11	0,15	0,64	-0,03

З результатів аналізу визначаємо як суттєво значущі ті коефіцієнти, що перевищують 0,5. Таким чином, отримуємо наступні результати.

1. На залучені ПП Багамських островів найбільше впливає рух капіталу з Італії, Німеччини та Великої Британії.
2. ПП Барбадосу формуються під впливом Кореї, Японії, США, Росії та Китаю.
3. На залучені ПП Белізу впливає виключно Україна. Жодна провідна економіка світу не має істотного впливу на інвестиції даного офшору. Ця теза підтверджує той факт, що починаючи з 2010 року згідно з даними світової статистики Україна є найбільшим імпортним партнером Белізу. Причому, з України експортуються такі товари як нафта та вугілля. Однак, по-перше, Україна не має власного нафтового експортного потенціалу, а по-друге, економіка Белізу як така не потребує імпорту нафти та вугілля саме з географічно віддаленої України. Отже, маємо справу з класичною торговою схемою через офшор.

4. Залучені ПП Британських Віргінських островів перебувають під впливом надходжень насамперед з Китаю, Росії, Південної Кореї, Японії, США та України.
5. На залучені ПП Гонконгу найбільше впливають Корея, Китай, Росія, Японія та США.
6. На обсяг залучених інвестицій до Кіпру значною мірою не впливає жодна з країн світу. Єдина країна, яка має середній вплив, – Франція. Низький вплив справляють Італія та Німеччина.

Усталена думка про значний вплив українських та російських інвестицій на економіку Кіпру безпідставна, адже кореляція абсолютно відсутня. Отже, Кіпр як європейський офшорний центр має достатню географічну диверсифікованість залучення ПП.

7. Показник кореляції Домінікани свідчить, що на її ПП найбільше впливають потоки капіталу з Франції, Великої Британії та Італії.
8. ПП Ліберії формуються переважно за рахунок фінансових потоків з Китаю, Кореї, Японії та Росії.
9. На обсяг залучення ПП Люксембургу значною мірою не впливає жодна країна. Середній вплив мають Китай та Росія. Тому, загалом, ситуація аналогічна з Кіпром.
10. У досліджуваний період на ПП до Панам найсильніший вплив мали Росія, Китай, Корея та Японія.
11. Сейнт Кіттс та Невіс найбільше відчували вплив на обсяг ПП до країни з Італії та Франції.
12. На залучені ПП Сент Вінсент та Гренадін найбільшою мірою впливають Японія, США, Росія та Китай.
13. ПП Сінгапуру формуються переважно з Кореї, Китаю, Росії та США.
14. Швейцарські ПП формуються насамперед за рахунок надходжень з Німеччини.
15. На залучення інвестицій до ОАЕ найбільше впливає Великобританія.
16. Незважаючи на те, що Нідерланди є стабільно одним із найбільших світових інвесторів, вони не спричиняють значного впливу на залучення ПП жодної з офшорних зон.

З наведених тез можна сформулювати висновок про існування трьох типів офшорних зон:

1. Офшорні зони, інвестиції яких формуються за рахунок переважно європейського капіталу. До них входять: Багамські острови, Домінікана, Сейнт Кіттс та Невіс, Швейцарія та ОАЕ.
2. Офшорні зони, інвестиції яких формуються за рахунок азійсько-американського капіталу. До них входять: Барбадос, Британські Віргінські острови, Гонконг, Ліберія, Панама, Сент Вінсент та Гренадіни, Сінгапур.

3. Офшорні зони, інвестиції яких формуються за рахунок диференційованого капіталу. До них входять Кіпр та Люксембург.

Висновки. Виходячи з вищесказаного, за останні 5 років у світовій економіці податки почали відігравати більш значну роль щодо формування бюджетів країн. Отже, низькі, або деколи нульові податки в офшорних зонах становлять дедалі більшу загрозу для неофшорних юрисдикцій.

У статті показано, що система оподаткування хоч і є вагомим чинником залучення інвестицій, але ключової ролі не відіграє. Підкріпленням впливу податкової системи зазвичай виступає надійність правової бази, а також її сумісність з найбільшими за економічним потенціалом країнами в регіоні.

Шляхом статистичних розрахунків показано, що між офшорними зонами є розмежування на два ринки: європейський та азійсько-американський. Причому, якщо в суто торговельних відносинах найбільші обороти капіталу відбуваються між європейськими та північноамериканськими країнами, то в розрізі «приховування» капіталу у вигляді інвестицій на офшорах американські компанії мають спільні «ринки збуту» інвестицій із азійськими компаніями.

Література.

1. Офшор [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%84%D1%88%D0%BE%D1%80> (<http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%84%D1%88%D0%BE%D1%80>)
2. Offshore Banks and Offshore Accounts [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://offshorw.blogspot.com/2013/03/three-categories-offshore-zones.html> (<http://offshorw.blogspot.com/2013/03/three-categories-offshore-zones.html>)
3. Розпорядження від 23 лютого 2011 р. N 143-р Про перелік офшорних зон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-%D1%80> (<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-%D1%80>)
4. Кипр исключен из списка оффшорных зон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.proanalysis.info/svoe-delo/v_pomosh_prdprenimatelu/1129-kipr-isklyuchen-iz-spiska-offshornyx-zon.html (http://www.proanalysis.info/svoe-delo/v_pomosh_prdprenimatelu/1129-kipr-isklyuchen-iz-spiska-offshornyx-zon.html)
5. Чем обернутся для украинского бизнеса антиофшорные законы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ubr.ua/finances/taxes/chem-obernutsia-dlia-ukrainskogo-biznesa-antiofshornye-zakony-394497>
6. Concept of Offshore Financial Centers: In Search of an Operational Definition [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp0787.pdf> (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp0787.pdf>)
7. UNCTAD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx> (<http://unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx>)
8. KPMG cutting through complexity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kpmg.com/global/en/services/tax/tax-tools-and-resources/pages/tax-rates-online.aspx>

References.

1. wikipedia (2016), “Offshore”, available at: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%84%D1%88%D0%BE%D1%80> (Accessed 20 July 2016).
2. Offshore Banks and Offshore Accounts (2013), “Three categories offshore zones”, available at: <http://offshorw.blogspot.com/2013/03/three-categories-offshore-zones.html> (Accessed 20 July 2016).
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), Decree “About Offshore zones list”, available at: [://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-%D1%80](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-%D1%80) (Accessed 20 July 2016).
4. proanalysis.info (2011), “Cyprus is excluded from the list of offshore zones”, available at: http://www.proanalysis.info/svoe-delo/v_pomosh_prdprenimatelu/1129-kipr-isklyuchen-iz-spiska-offshornyx-zon.html (Accessed 20 July 2016).
5. Symonenko, K. (2016), “How antioffshore legislation will influence on Ukrainian business”, UBR, available at: <http://ubr.ua/finances/taxes/chem-obernutsia-dlia-ukrainskogo-biznesa-antiofshornye-zakony-394497> (Accessed 20 July 2016).
6. Zorome, A. (2007), “Concept of Offshore Financial Centers: In Search of an Operational Definition”, International Monetary Fund, available at: (Accessed 20 July 2016).
7. UNCTAD (2016), available at: <http://unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx> (Accessed 20 July 2016).
8. KPMG (2016), “KPMG cutting through complexity”, available at: <http://www.kpmg.com/global/en/services/tax/tax-tools-and-resources/pages/tax-rates-online.aspx> (Accessed 20 July 2016).

